

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

Θεματική 2020-2021 | | Theme 2020-2021

Ιστορίες και Θεωρίες της Συστημικής – Οικογενειακής Θεραπείας

Histories & Theories of Systemic – Family Therapy

Οδηγός Βιβλιογραφίας & Media

Reading & Media Guide

1η Συνάντηση: Εισαγωγή | | 1st Meeting: Intros

- Hoffman, L. (2006). Εισαγωγή: Η Τέφρα της μητέρας μου. Στο L. Hoffman (2006), Οικογενειακή Θεραπεία: μια προσωπική ιστορία (μτφρ. Κ.Γαμβρουλά – Ε. Σαμαρά, επιμ. Β.Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Francois, C. (1999). Systemics and Cybernetics in a Historical Perspective. *Systems Research and Behavioral Science*, 16, 203-219.
- Brodkin, A.M. (1980). Family Therapy: the making of a mental health movement. *American Journal of Orthopsychiatry*, 50 (1). 4-17.
- Beels, C.C. (2002). Notes for a Cultural History of Family Therapy. *Family Process*, 41 (1), 67-82
- Beels, C.C. (1969). Family Therapy: A View. *Family Process*, 8, 280-318.
- Rasheed, J.M., Rasheed, M.N. & Marley, J.A. (2010). The History of Family Therapy. Conceptual and Clinical Influences. Στο Rasheed, J.M., Rasheed, M.N. & Marley, J.A. (2010). *Readings in Family Therapy. From Theory to Practice*. Los Angeles, CA: Sage.
- Borcsa, M. & Stratton, P. (2016). *Origins and Originality in Family Therapy and Systemic Practice*. London: Springer.

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

- Arnold, D.P. (2014)(ed.). *Traditions of Systems Theory. Major Figures and Contemporary Developments*. London: Routledge.
- Hammond, D. (2005). Philosophical and ethical foundations of systems thinking. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique*, 3(2), 20-27.
- Nora Bateson: An Ecology of Mind
(<http://www.anecologyofmind.com/thefilm.html>)
- Castellani, B. & Gerrits, L. (2021). Map of the Complexity Sciences. Available at: https://www.art-sciencefactory.com/complexity-map_feb09.html
- Dubberly, H. & Pangaro, P. (2016). How Cybernetics Connects computing, Counterculture and Design. An Interactive Social Graph. Available at: <http://cybergraph.dubberly.com/>

2η Συνάντηση: Α' Κυβερνητική | | 2^d Meeting: First-order Cybernetics

- Stuart A. Umpleby, Tatiana A. Medvedeva & Vladimir Lepskiy (2019). Recent Developments in Cybernetics, from Cognition to Social Systems, *Cybernetics and Systems*, DOI: 10.1080/01969722.2019.1574326
- Geoghegan, B.D. (2011). From Information theory to French Theory: Jacobson, Levi-Strauss and the Cybernetic Apparatus. *Critical Inquiry* 38, 96-126.
- Geoghegan, B. & Peters, B. (n.d.). Cybernetics. In M.L. Ryna, L. Emerson & B.J. Robertson (eds.), *The Johns Hopkins Guide to Digital Media* (pp. 109-113).
- Rosenblueth, A., Wiener, N. & Bigelow, J. (1943). Behavior, Purpose and Teleology. *Philosophy of Science*, 10 (1), 18-24
- Wiener, N. (χ.η.). Κυβερνητική ἡ ἐλεγχος και επικοινωνία στα ζώα και τις μηχανές. Αθήνα: Καστανιώτης
- Wiener, N. (1989). *The Human Use of Human Beings. Cybernetics and Society*. London: Free Association Books.
- Montagnini, L. (2017). *Norbert Wiener. A Mathematician Philosopher of our Time*. Springer Biographies.
- Wiener, N. (2017). *Norbert Wiener – A Life in Cybernetics*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Ashby, W.R. (1959). *An Introduction to Cybernetics*. London: Chapman & Hall (<http://pespmc1.vub.ac.be/books/IntroCyb.pdf>)
- Ashby, W.R. (1960). *Design for a brain. The origin of adaptive behavior*. New York, NY: John Wiley & Sons (<http://rossashby.info/Ashby%20-%20Design%20for%20a%20Brain%20-%20The%20Origin%20of%20Adaptive%20Behavior.pdf>)
- Galison, P. (1994). The ontology of the enemy: Norbert Wiener and the Cybernetic Vision. *Critical Inquiry*, 21 (1), 228-266.
- Pickering, A. (2010). *The Cybernetic Brain. Sketches of Another Future*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Rid, T. (2016). *Rise of the Machines. A Cybernetic History*. New York, NY: Norton and Co.

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

- Conway, F. & Siegelman, J. (2004). *Dark Hero Of The Information Age: In Search of Norbert Wiener The Father of Cybernetics*. Basic Books
- Weckowicz, T. E. (2000). Ludwig von Bertalanffy (1901-1972): A pioneer of general systems theory. <http://www.univie.ac.at/aoc/rj/bert1.pdf> .
- von Bertalanffy, L. (1950) An Outline of General System Theory. *British Journal for the Philosophy of Science*, I, 134-165.
- von Bertallanfy, L. (1968). *General Systems Theory. Foundations, Development, Applications*. New York: Braziler.
- Bowker, G. (1993). How to be Universal: Some Cybernetic Strategies, 1943-70. *Social Studies of Science*, 23(1), 107-127.
<https://doi.org/10.1177/030631293023001004>
- Mary Catherine Bateson (2014). Living with Cybernetics:
<https://www.youtube.com/watch?v=wpjnVVWXZMs>
- Mary Catherine Bateson (2014). Cybernetics in the Future.
<https://www.youtube.com/watch?v=nXQraugWbjQ>
- Norbert Wiener: The Anti-Aircraft Gun: Available at:
<https://youtu.be/qkDCmEtYcjU>
- Mechanical Tortoise (1951): (<https://youtu.be/wQE82derooc>
- Grey Walter's Tortoises: <https://youtu.be/lLULRlmXkKo>

3η Συνάντηση: από την Α' στην Β' Κυβερνητική | | 3^d Meeting: From First-order to Second-Order Cybernetics: The Macy Conferences

- Bruni, D. (2014). Expanding the Self-Referential Paradox. The Macy Conferences and the Second Wave of Cybernetic Thinking. Στο D.P. Arnold (ed.), *Traditions of Systems Theory. Major Figures and Contemporary Developments* (pp. 78-83). London: Routledge.
- Hayles, N.K. (1994). Contesting for the Body of Information. The Macy Conferences on Cybernetics. Στο Hayles, N.K. (1994). *How we Became Posthuman. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- S.J.Heims (1991). *The Cybernetics Group*. Massachusetts: MIT Press.
- Segal, L. (2001). *The Dream of Reality. Heinz von Foerster's Constructivism*. New York, NY: Springer-Verlag.
- Pias, C. (2003/2016). *Cybernetics: The Macy Conferences 1946-1953. The Complete Transactions*. Zurich/Berlin: Diaphanes.
- Hayles, N.C. (1999). *How we became posthuman. Virtual bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Dupuy, J.P. (2009). *On the origins of cognitive science. The mechanisation of the mind*. (trans M-B. DeBevoise). Massachusetts: MIT Press.
- Kline, R.R. (2015). *The Cybernetics Moment. Or why we call our age the Information Age*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Light, J.S. (2005). *From Warfare to Welfare. Defense Intellectuals and Urban Problems in Cold War America*. Baltimore/London: Johns Hopkins University Press.
- Müller, A. & Müller, K. (eds.) (2014). *The Beginning of Heaven and Earth has no Name. Seven Days with Second-Order Cybernetics. Heinz von Foerster*. New York, NY: Fordham Press.
- Müller, A. (2007). The end of the Biological Computer Laboratory. In Müller, A. & Müller, K. (eds.) (2007). *An Unfinished Revolution? Heinz von Foerster and the Biological Computer Laboratory (BCL), 1958–1976*. Vienna: Edition Echoraum.

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

- Asaro, P. (2007). Heinz von Foerster and the Bio-Computing Movements of the 1960s. In Müller, A. & Müller, K. (eds.) (2007). *An Unfinished Revolution? Heinz von Foerster and the Biological Computer Laboratory (BCL), 1958–1976*. Vienna: Edition Echoraum.
- Scott R. (2011) Heinz von Foerster's heuristics course: A factor in the development of second-order cybernetics in the United States. *Kybernetes* 40(7–8): 1149–1150
- von Glaserfeld, E. (1989). Facts and the self from a constructivist point of view. *Poetics*, 18, 435-448
- von Glaserfeld, E. (2001). The Radical Constructivist View of Science. *Foundations of Science*, 6, 31-43.
- J. Y. Lettvin, H. R. Maturana, W. S. McCulloch and W. H. Pitts (1959). "What the Frog's Eye Tells the Frog's Brain," in *Proceedings of the IRE*, vol. 47, no. 11, pp. 1940-1951 doi: 10.1109/JRPROC.1959.287207.
- Clarke, B. (2009). *Emergence and Embodiment. New Essays on Second-order Systems Theory*. North Carolina: Duke University Press
- Foerster H. von (ed.) (1969). The whole university catalogue. BCL Publication No. 69.3 Available at:
<http://spinelessbooks.com/wholeuniversity/catalog.pdf>
- Lombardi, J. (2003). Ernst von Glaserfeld and a History of Cybernetics: <https://youtu.be/pm5u68t6kP>
- American Society of Cybernetics (1998). Truth and Trust: Maturana & von Foerster. <https://youtu.be/Mc6YFUoPWSI>
- American Society of Cybernetics (1998). The Matrix that Embeds: Maturana & von Foerster. <https://youtu.be/acx-GiTyoNk>
- Lombardi, J. (2005). Introduction to Radical Constructivism. <https://youtu.be/zTsY3TosVX0>
- Lombardi, J. (2018). Ernst von Glaserfeld, et al, Chaos, Order, Experiential Realities and Intersubjectivity. <https://youtu.be/2MKrHXey8ak>

4η Συνάντηση: Gregory Bateson: τα πρώτα βήματα | | 4th Meeting: Gregory Bateson: Early years.

- Brand, S. (1986/1976). For God's Sake, Margaret (Conversation with Bateson, G., & Mead, M.). In A. Kleiner and S. Brand, (Eds.), *Ten years of coevolution quarterly*. San Francisco, Ca: North Point Press.
- Heims, S.P. (1977). Gregory Bateson and the Mathematicians: From Interdisciplinary Interaction to Societal Functions. *Journal of the History of the Behavioral Sciences* 13, 141-159
- Tim Parks: Impossible Choices: https://aeon.co/essays/gregory-bateson-changed-the-way-we-think-about-changing-ourselves?fbclid=IwAR24vKPhmvK93ljTrKVrLcAIRo_PSGTseokgnAjAe9GuhAdVnXItlmSgwY
- Pickering, A. (2010). Gregory Bateson & R.D. Laing. στο Pickering, A. (2010). *The Cybernetic Brain. Sketches of Another Future*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- G.Bateson & Margaret Mead (1956): Trance and Dance in Bali (<https://www.youtube.com/watch?v=z8YC0dnj4Jw&t=181s>)
- Bateson, G. (2018). Βήματα για μια Οικολογία του Νου. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Bateson, G. (1991). *A Sacred Unity. Further Steps to an ecology of mind* (ed. By R.E. Donaldson.). A Cornelia and Michael Bessie Book.
- Bateson, M.C. (1984). *With a daughter's eye. A Memoir of Gregory Bateson and Margaret Mead*. New York: Morrow.
- Lipset, D. (1980). *Gregory Bateson. The Legacy of a Scientist*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Charlton, N. (2008). *Understanding Gregory Bateson. Mind, Beauty and the Sacred Earth*. New York, NY: State University of New York Press.
- Gregory Bateson Archive: https://monoskop.org/Gregory_Bateson

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

5η Συνάντηση: Gregory Bateson: η σύνδεση με την Καλιφόρνια | | 5th Meeting: Gregory Bateson: the California connection (Palo Alto).

- Hoffman, L. (2006). Κεφάλαιο 1: Η Ταβέρνα της γοργόνας. Στο L. Hoffman (2006), *Οικογενειακή Θεραπεία: μια προσωπική ιστορία* (μτφρ. Κ.Γαμβρουλά – Ε. Σαμαρά, επιμ. Β.Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Weinstein, D. (2013). "Systems Everywhere": Schizophrenia, Cybernetics and the Double Bind. Στο Weinstein, D. (2013). *The Pathological Family: Postwar America and the Rise of Family Therapy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Geoghegan, B.D. (2017). The Family as Machine: Film, Infrastructure and Cybernetic Kinship in Suburban America. *Grey Room*, 66, 70-101.
- Brand, S. (1974). Both Sides of the Necessary Paradox. Conversations with G. Bateson. In S.Brand (1974), *Cybernetic Frontiers* (pp.9-33). New York, NY: Random House.
- Bateson, G., Jackson, D.J., Haley, J. (1956). Towards a theory of schizophrenia. *Behavioral Science*, 1 (4), 251-254.
- Watzlawick, P. (1963). A review of the double bind theory. *Family Process*, 2, 132-153.
- Clarke B. (2012) From information to cognition: The systems counterculture, Heinz von Foerster's pedagogy, and second-order cybernetics. *Constructivist Foundations* 7(3): 196-207. <http://constructivist.info/7/3/196>
- Wilder, C. (1979). The Palo Alto Group. Difficulties and directions of the interactional view of human communication research. *Human Communication Research*, 5 (2), 171-186
- Blaeuer, Daniel Matthew (2010), "An Ecology of Performance: Gregory Bateson's Cybernetic Performance". Graduate Theses and Dissertations. Available at: <https://scholarcommons.usf.edu/etd/3510/>
- Ruesch, J., & Bateson, G. (1968). *Communication: The social matrix of psychiatry*. New York: W.W. Norton,
- Bateson, G., Jackson, D.D., Haley, J. & Weakland, J.H: Προς μια Θεωρία της Σχίζοφρενιας. Μετάλογος.

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

- Bateson, M.C.: Ο Διπλός Δεσμός: Παθολογία & Δημιουργικότητα. Μετάλογος.
- Σφήκας, Θ.: Η Θεωρία του Διπλού Δεσμού & οι Ποικίλες Αναγνώσεις του. Μετάλογος
- Χαραλαμπάκη, Κ.: Double Bind Revisited (Εφαρμογή των Διπλών Δεσμών στα Ζευγάρια & τα Συστήματα: μια Μεταφορά;). Μετάλογος
- Βοσνιάδου, Τ.: Μια Διαφορετική "Λύση" του Διπλού Δεσμού: η σχέση Μητέρας & Κόρης. Μετάλογος
- Barbrook, R. & Cameron, A. (1995). The Californian Ideology. <https://www.metamute.org/editorial/articles/californian-ideology>
- Turner, F. (2006). *From Counterculture to Cyberculture: Stewart Brand, the Whole Earth Network, and the Rise of Digital Utopianism*. Chicago: University Of Chicago Press
- Levy, R. & Rappaport, R. (1982). Gregory Bateson Obituary & Bibliography. American Anthropologist, 84, 379-394 Available at: https://static1.squarespace.com/static/56ec872dd51cd44e9428e538/t/5f0e4975feab582340b9a099/1594771834298/LEVY_et_al-1982-American_Anthropologist.pdf
- Gregory Bateson & Weldon Kees: Communication & Interaction in 3 Families. Available at: https://archive.org/details/0904_Communication_and_Interaction_in_Three_Families_01_00_07_25)
- Documentary: 50 Years of Life at Esalen, A Journey through the Archives 1962-2012 Available at: <https://youtu.be/9Sc5kP1-GKM>
- Bateson, M. C. (1980). Six days of dying. CoEvolution Quarterly, 28, 4-11. Available at: [https://biblioteca.multiversidadreal.com/BB/Biblio/Mary%20Catherine%20Bateson/Six%20days%20of%20dying%20-%20Mary%20Catherine%20Bateson.pdf](https://biblioteca.multiversidadreal.com/BB/Biblio/Mary%20Catherine%20Bateson/Six%20days%20of%20dying%20%28511%29/Six%20days%20of%20dying%20-%20Mary%20Catherine%20Bateson.pdf)
- Obituary of M.C. Bateson. Available at: https://www.nytimes.com/2021/01/14/books/mary-catherine-bateson-dead.html?fbclid=IwAR1tx7QOR4tgiogrGhzajyruS87nNID_35rcVBzX6lhmy8F-MWAjz7fToGs

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

**6η Συνάντηση: Οι κυβερνητικές στην περιφέρεια | | 6th Meeting:
Cybernetics in the peripheries.**

- Hoffman, L. (2006). Κεφάλαιο 2: Υπαίθρια Θεραπεία. Στο L. Hoffman (2006), Οικογενειακή Θεραπεία: μια προσωπική ιστορία (μτφρ. Κ.Γαμβρουλά – Ε. Σαμαρά, επιμ. Β.Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Weinstein, D. (2013). Introduction: The Power of the Family. Στο Weinstein, D. (2013). *The Pathological Family: Postwar America and the Rise of Family Therapy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hoffman, L. (2006). Κεφάλαιο 4: Το Ασχημόπαπο. Κεφάλαιο 5. Εξαίσιες Εμμονές. Στο L. Hoffman (2006), Οικογενειακή Θεραπεία: μια προσωπική ιστορία (μτφρ. Κ.Γαμβρουλά – Ε. Σαμαρά, επιμ. Β.Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Retzlaff, R. (2013). Development of Family Therapy and Systemic Therapy in Germany. *Contemporary Family Therapy*, 35, 349-363.
- Barbetta, P. & Telfener, U. (2020). The Milan Approach, History and Evolution. *Family Process*, x, x.
- Peters, B. (2012). Normalizing Soviet Cybernetics. *Information and Culture: a journal of History*, 47 (2), 145-175.
- Tseliou, E. (2013). Systemic Family Therapy in Greece: Polyphony and Diversity. *Contemporary Family Therapy*, 35 ,223-243.
- Retzlaff, R. (2013). Development of Family Therapy and Systemic Therapy in Germany. *Contemporary Family Therapy*, 35, 349-363.
- Manfrida, G., Giachi, E. & Eisenberg, E. (2013). Steps to a Therapy of Human Relationships: The Evolution of Family Therapy in Italy. *Contemporary Family Therapy*, 35, 376-387.
- Medina, E. (2011). *Cybernetic Revolutionaries. Technology and Politics in Allende's Chile*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Peters, B. (2017). *How not to Network a Nation. The Uneasy History of the Soviet Internet*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Gerovitch, S. (2002). *From Newspeak to Cyberspeak. A History of Soviet Cybernetics*. Cambridge, MA: MIT Press.

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

- Documentary: Storia del Milan Approach (<https://www.youtube.com/watch?v=NQT7L5S6cqI&t=1121s>)
- Documentary: “Risonanze tra vita e professione. Mara Palazzoli e la Terapia Familiare” Available at: <https://youtu.be/crWSmzc0KCM>
- Documentary: Το ΆΚΜΑ και η ιστορία των Γιώργου 7 Βασως Βασιλείου. Available at: <https://youtu.be/V7yDCCoDSzE>
- Το αρχείο για τα 55 χρόνια του ΑΚΜΑ: <https://55xronia.akma.gr/>
- Boscolo, L., Cecchin, G., Hoffman, L. & Penn, P. (2007). *Η Συστημική Οικογενειακή Θεραπεία του Μιλάνου. Συζητήσεις για τη Θεωρία και την Πρακτική.* Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Cecchin, G., Lane, G., Ray, W. (2009). *Ασέβεια: Μια στρατηγική επιβίωσης για θεραπευτές* (μτφρ. Ε. Σαμαρά, επιμ. Β. Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

7η Συνάντηση: Αποκλίσεις και Συγκλίσεις με την Ψυχανάλυση | | 7th Meeting: Convergences and Divergences with Psychoanalysis

- Liu, L.H. (2018). Το κυβερνητικό Ασυνείδητο. Επανεξετάζοντας τον Λακάν, τον Poe και τη Γαλλική Θεωρία (μτφρ. Χ. Μαγουλάς). Αθήνα: Πλέθρον. [μφρ του The Cybernetic Unconscious. In L.H.Liu (2010). *The Freudian Robot. Digital Media and the Future of the Unconscious* (pp. 153-200). Chicago: The University of Chicago Press.]
- Gershon, M. (2006). Ο Πλαισιωμένος Εαυτός. Αθήνα: Gutenberg.
- Haley, J. (1986). The Art of Psychoanalysis. In defence of Psychoanalysis. In J.Haley, *The Power Tactics of Jesus Christ and Other Essays*. Rockville, MD: Triangle Press.
- Satir, V. (1987). The Therapist Story, *Journal of Psychotherapy & The Family*, 3:1, 17-25, DOI: 10.1300/J287v03n01_04
- S.J.Heims (1991). Problems of Deranged minds, Artists and Psychiatrists. In S.J.Heims (1991). *The Cybernetics Group* (pp. 115-164). Massachusetts: MIT Press.
- Matviyenko, S. (2015). Lacan's Cybernetics. Unpublished Ph.D. Dissertation. London, Ontario, CA: University of Western Ontario.
- Fraher, A. (2004). Systems Psychodynamics. The formative years of an interdisciplinary field at the Tavistock Institute. *History of Psychology*, 7 (1), 65-84.
- Ζήσης, Τ. (χ.η.) Τι αξίζει να κρατήσουμε και τι να ξεχάσουμε από την ψυχανάλυση

8η Συνάντηση: το αγκάθι της εξουσίας | | 8th Meeting: the thorn of power

- Σερίφη, Μ. & Γεωργάκα, Ε. (2014). Η Ασυμμετρία της Εξουσίας στη Θεραπευτική σχέση. Μια κριτική Ανασκόπηση. Στο Μ.Μαλικιώση-Λοϊζου & Α.Γιοβαζολιάς (επιμ.), Συμβουλευτική Ψυχολογία: Εφαρμογές-Προκλήσεις.
- Hoffman, L. (2006). Κεφάλαιο 3. Η χρονιά του λαγού. Κεφ. 15. Από την Σοφία στην Υπευθυνότητα. Στο L. Hoffman (2006), Οικογενειακή Θεραπεία: μια προσωπική ιστορία (μτφρ. Κ.Γαμβρουλά – Ε. Σαμαρά, επιμ. Β.Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Weinstein, D. (2013). The Culture concept at work. Στο Weinstein, D. (2013). *The Pathological Family: Postwar America and the Rise of Family Therapy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hare-Mustin, R. (1994). Discourses in the Mirrored Room. A Postmodern analysis of therapy. *Family Process*, 33, 19-35.
- von Glaserfeld, E. (1989). Facts and the self from a constructivist point of view. *Poetics*, 18, 435-448
- Hoffman, L. (1985). Beyond Power and Control: Toward a "Second Order" Family Systems Therapy. *Family systems medicine*, 3(4), 381-396.
- Beniger, J.R. (1986). *The Control Revolution. Technological and Economic Origins of the Information Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tiqqun (2020). *The Cybernetic Hypothesis* (trans. R. Hurley). Cambridge, MA: MIT Press.
- Λυριντζής, Χ. (1995). Περί εξουσίας: ο Φουκώ και η ανάλυση μιας επίμαχης έννοιας. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 86(86), 3-20.
- J. Haley (1986). *The Power Tactics of Jesus Christ and other essays*. Rockville, Md: The Triangle Press.
- Galloway, A.R. (2014). The Cybernetic Hypothesis. *Differences*, 25 (1), 108-131.
- von Glaserfeld, E. (2001). The Radical Constructivist View of Science. *Foundations of Science*, 6, 31-43.

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

- Σκορδούλης, Κ. (2002). Το Πρόβλημα της Φυσικής Πραγματικότητας στη Γνωσιοθεωρία του Κονστρουκτιβισμού. 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Διδακτική των Φυσικών Επιστημών και Εφαρμογή Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση», Ρέθυμνο, 9-11 Μαΐου 2002
- von Foerster, H. (2002). *Understanding Understanding: Essays on cybernetics and Cognition*. Springer.
- Lombardi, J. (2010). Ernst von Glaserfeld, Second-order Cybernetics and Radical Constructivism. Available at: <https://youtu.be/j6iTte9qngs>

Κυβερνητική, Συστήματα, Ριζώματα: Σεμινάριο Θεωρίας, Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Συστημικής/Οικογενειακής Θεραπείας

9η Συνάντηση: Ριζώματα, Δίκτυα, Διάλογοι | | 9th Meeting: Rhizomes, Networks, Dialogues

- Hoffman, L. (2006). Κεφάλαιο 8-14. Στο L. Hoffman (2006), Οικογενειακή Θεραπεία: μια προσωπική ιστορία (μτφρ. Κ.Γαμβρουλά – Ε. Σαμαρά, επιμ. Β.Καφταντζή). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Christopher Kinman (2017). Lynn Hoffman: All manner of poetic disobedience. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=WjR3nP_VHR8&t=101s
- Hoffman, L. (1990). Constructing Realities: An Art of Lenses. *Family Process*, 29, 1-12.
- Ζήσης, Τ. (2003). Είναι πραγματικά αλήθεια; Σημειώσεις σχετικά με το Είδος, το Πρότυπο και τον Κανόνα στις Αφηγηματικές Κατασκευές. *Μετάλογος*, 4, 18-29.
- Shaw, R. (2015) 'Bringing Deleuze and Guattari down to Earth through Gregory Bateson : plateaus, rhizomes and ecosophical subjectivity.', *Theory, culture society.*, 32 (7-8). pp. 151-171.
- American Society of Cybernetics (1998). The Matrix that Embeds (Maturana & von Foerster). Available at: <https://youtu.be/acx-GiTyoNk>